

Műhelyek

„Műhely” szavunk első dokumentált előfordulása 1533-ból való: a Murbelius-féle szójegyzék a latin *officina* (ejtsd: officína, hangsúlya az í hangon) szó megfelelőjeként hozza. Akár tükörfordítása is lehetne a német *Werkstatt* szónak. Akadémiai történeti-etimológiai szótárunkban van egy korábbi adat is, az 1440 körül keletkezett Jócai-kódexre, a legrégebb magyar nyelvű, kézzel írott könyvre hivatkozva; ez a könyv őrizte meg Assisi Szent Ferenc 1370 táján fordított legendáját. A hamis adat forrása egy rossz olvasat és értelmezés. 1538-ból ismerjük a *műszer* szót mint a *Werkzeug* megfelelőjét. Ez s még néhány hasonló, *mű-* előtagú szó „spontán keletkezett birtokos összetételek” (TESz), nagy részük azonban nyelvújítási szó, mint maga a *műszó* is, amelynek önálló keletkezését mutatja, hogy csak jelentésében felel meg a latin *terminus technicus*-nak és a német *Fachausdruck*-nak vagy a *Fachwort*-nak, amelyek tükörfordításai: *szakki-fejezés*, illetve *szakszó*. Ma inkább ezt a kettőt használjuk a tudományos nyelvben. A *mű-* előtag a *műhely*, *műszer* és a XIX. századi *műterem*, *művezető* szavakban ’munka, tevékenység’ jelentésű, a *műszó* és XIX–XX. századi társai, mint a *műút*, *műfog*, *művégtag*, *műselyem*, *műhold*, *műszempilla* arra utalnak, hogy az a valami ’mesterséges, szándékosan vagy valami pótlására létrehozott’; ma leginkább ebben az értelemben termékeny az összetételekben a *mű-*. A harmadik jelentéskategória is német szavak tükörfordításának tekinthető: ilyenkor ’művészi; művészeti alkotás’ a jelentés, mint a nyelvújításkori *műértő*, *műremek*, *műkereskedő*, *műkedvelő* vagy a későbbi *műkritika*, *műkritikus* szavakban.

Mikor gyermekkoromban a tanyabokorból beértünk a faluba, éktelen nagy munkazaj jelezte a kovács műhelyét. Általában egyedül dolgozott, inasa se volt, a lovak patkolásában a gazda segített neki. A tudományos műhely fogalmához ma általában hozzátartozik az állandóság és az, hogy egy tapasztaltabb mester irányítása alatt többen dolgoznak együtt. E lapszámunk írásai nagyrészt egy liturgiátörténeti műhelyet mutatnak be, amely a Magyar Tudományos Akadémia (ma az ELKH) Bölcsészettudományi Kutatóközpontja Zenetudományi Intézetében, a Mezey László alapította, változó affiliációjú kódextöredék-kutató műhelyben (ma Fragmenta Codicum) és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, majd Egyetem Egyházzene Tanszékén, illetve Kutatócsoportjában folyó közép-kori egyházikultúra-kutatásba legfiatalabbként, de már „történelmet” maga mögött tudva kapcsolódott be — erőteljes liturgiátörténeti hangsúllyal. Mindezek civil intézmények, amelyeket politikai rendszereken és kormányváltásokon átívelő állami támogatás tart fenn. Az ELTE BTK Vallástudományi Központja keretében korábbi kutatási pályázatok és eredmények alapján 2015-ben formalizált Liturgiátörténeti Kutatócsoport (vez. Földváry Miklós István) ezen a néven 2018-tól, az ELKH BTK ZTI Régi Zenei Osztályának (vez. Czagány Zsuzsa) Digitális Zenei Fragmentológia Kutatócsoportja 2019-től az Magyar Tudományos Akadémia „Lendület”-hálózata részeként 2023-ig, ill. 2024-ig kiemelt pénzügyi támogatást kap. Műhelyeikből erős munkazaj hallatszik: műremek készülnek.

Aranyszájú Szent János

Az igaz megrészegezésről¹

Ne részegedjetek meg bortól —mondja—, amiben kicsapongás van. Mert nem megment, hanem elpusztít, és nemcsak a testet, hanem lelketeket is. Hanem teljesedjetek be Szentlélekkel, Beszélgetvén egymás között zsoltárokból és dicséretekből és lelki énekekből, énekelvén és dicséretet mondván szívetekben az Úrnak. Hálaát adván mindenkor mindenekért a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében az Istennek és Atyának. Engedelmesek legyetek egymásnak Isten félelmében. (E 5,18–21)

Örvendezni akarsz? Megragadni a napot? Adok neked lelki italt. Mert a szélsőség saját beszédünk értelmétől is megfoszt, dadogásra készítet, szemünket és mindenünket teljesen kiforgatja. Tanulj meg hát dicséretet mondani, és meglátod gyönyörűségét! Mert ki dicséretet mond, Szentlélekkel telik meg, miként a sátrani dalokat éneklők tisztátalan lélekkel.

Mit jelent ez: *szívetekben az Úrnak*? Ez annyit tesz: értelmekkel odafordulva. Mert akik úgy énekelgetnek, odafigyelés nélkül, csak a szavakat mondogatják, miközben szívük másutt kóborol. *Hálaát adván —mondja— mindenkor mindenekért a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében az Istennek és Atyának. Engedelmesek legyetek egymásnak Isten félelmében. Azaz, a ti kívánságaitokat hálaadással tárjátok fel az Isten előtt (Ph 4,6).* Mert semmi nem olyan kedves Istennek, mint amikor valaki hálaadatos. Leginkább pedig akkor tudunk hálát adni, ha végigvezetjük lelkünk az előbbieken, megtisztítva azokkal, amiket elsorolt.

Hanem teljesedjetek be Szentlélekkel — mondja. Hát csakugyan bennünk van? Mert valóban bennünk van. Mikor a hazugságot, mikor a keserűséget, mikor a tisztátalanságot, mikor a kapzsiságot elijesztjük lelkünkéből, mikor nemesek és jóindulatúak vagyunk, egymásnak kölcsönösen megbocsátva, mikor a trágárság elűzetik, mikor magunkat méltókká tesszük, mi gátolná, hogy eljöjjön és leszálljon ránk a Szentlélek? És nemcsak eljön, de be is tölti szívünket. Mikor pedig ily nagy lesz bennünk a világosság, nem lesz többé elérhetetlen az éretny, hanem könnyű és megvalósítható.

Hálaát adván —mondja— mindenkor mindenekért. Hogyan? Mindenért hálát kell adnunk, ami velünk történik? Igen. Akkor is, ha betegség, akkor is, ha szégyenség. Mert ha az Ószövetségben ezt mondta egy bölcs: *mindent, ami rád következik, tőrj el örömmel, légy hosszútűrő a megaláztatásban (Sirak 2,4)* — mennyivel inkább így kell legyen az Újban! Ha nem is látod értelmét, adj hálát, mert ez a hálaadás! Ha jó sorodban, mikor boldogulsz, jól mennek dolgaid és jó napokat látsz, hálás vagy, az nem nagy dolog, nincs benne semmi csoda. Arra törekedjünk, hogy a nyomorúságok közepette is hálát adjunk, a csüggedésben! Semmit ne mondj ki ezelőtt: Hálát adok neked, Uram.

(Ford. Hanula Gergely)

¹ Chrysostomos: *In epistulam ad Ephesios* Hom. 19.β. PG 62. 129.